

Проведене дослідження довело, що черліденг має значний виховний потенціал. Він сприяв формуванню у студентів дисциплінованості, відповідальності та наполегливості. Регулярні тренування та виступи привчали їх до самодисципліни, планування часу та досягнення поставлених цілей.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури спрямована на формування фахівця, який володіє системою психолого-педагогічних знань та усвідомлює їх значення для організації освітнього процесу. Такий педагог здатний виховувати в учнів любов і повагу до професії вчителя, формувати в них інтерес до рухової активності, фізичної культури, спорту та хореографії.

Важливу роль у цьому відіграють уміння й навички, що забезпечують ефективну реалізацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому середовищі. Черліденг виступає дієвим засобом всебічного розвитку студентів у системі вищої освіти. Його впровадження сприяє не лише фізичному вдосконаленню молоді, а й формуванню соціальних та особистісних якостей.

У сучасних умовах черліденг може стати важливою складовою освітнього процесу, орієнтованого на підготовку активних, фізично здорових і соціально відповідальних громадян.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Безкопильний О. О. Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: дис. ... док. пед. наук:13.00.04. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ. 2020. 595 с.
2. Основи педагогічної майстерності. Опорні конспекти лекцій для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 014 «Середня освіта (фізична культура)», освітній ступінь «бакалавр»: навчальний посібник. укладач Хома Т. В. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2021. 112 с.
3. Радул В. В., Кравцов В. О., Михайліченко І. М. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя. Навчальний посібник. Кіровоград: Імекс – ЛТД, 2007. 252 с.
4. Середя І. В. Педагогічні технології як засіб розвитку професійної майстерності майбутнього викладача. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського*. Серія: Педагогічні науки. 2010, Вип. 1.31. С. 22.
5. Шевченко О.В. Формування педагогічної творчості у майбутніх учителів фізичної культури засобами спортивних свят і видовищ. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2025. Випуск 221. С. 421–425.

REFERENCES

1. Bezcopylnyi, O. O. (2020). Systema pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do zdoroviazberezhuvainoi diialnosti v osnovnii shkoli [System of training future physical education teachers for health-preserving activities in primary school: dissertation] ... doc. ped. sciences: 13.00.04. M. P. Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv. 595 s. [in Ukrainian]
2. Khoma, T. V. (2021). Osnovy pedahohichnoi maisternosti. Oporni konspekty leksii dlia studentiv dennoi ta zaochnoi form navchannia spetsialnosti 014 «Serednia osvita (fizychna kultura)», osvitnii stupin «bakalavr»: navchalnyi posibnyk [Basics of pedagogical skills. Reference notes of lectures for full-time and part-time students of specialty 014 "Secondary education (physical culture)", educational degree "bachelor": study guide]. Uzhhorod: Polihraftsentr «Lira». 112 s. [in Ukrainian]
3. Radul, V. V. & Kravtsov, V. O. & Mykhailichenko, I. M. (2007). Osnovy profesiinoho stanovlennia osobystosti suchasnoho vchytelia. Navchalnyi posibnyk [Basics of the professional development of the personality of a modern teacher. Tutorial]. Kirovohrad: Imeks – LTD. 252 s. [in Ukrainian]
4. Sereda, I. V. (2010). Pedahohichni tekhnolohii yak zasib rozvytku profesiinoi maisternosti maibutnoho vykladacha [Pedagogical technologies as a means of developing professional skills of a future teacher]. Scientific Bulletin of Mykolaiv State University named after V. O. Sukhomlynsky. Series: Pedagogical Sciences. Vyp. 1.31. S. 22. [in Ukrainian]
5. Shevchenko, O.V. (2025). Formuvannia pedahohichnoi tvorchosti u maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury zasobamy sportyvnykh sviat i vydovyshech [Formation of pedagogical creativity in future physical education teachers by means of sports festivals and spectacles]. Scientific notes. Series: Pedagogical sciences. Kropyvnytskyi: Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University. Issue 221. S. 421–425. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШЕВЧЕНКО Ольга – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної культури та медико-біологічних дисциплін Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців галузі фізичного виховання і спорту.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHEVCHENKO Olga – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Physical Education and Medical and Biological Disciplines of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: professional training of future specialists in the field of physical education and sports.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2026 р.

Стаття прийнята до друку 29.03.2026 р.

УДК 378.147:330.101.3:339

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-589-595

ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)

КОСТЕЛЬ Володимир –

аспірант кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету

імені Олександра Довженка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8966-1022>

e-mail: vkosmos312@ukr.net

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАКАЛАВРІВ З ТОРГІВЛІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті порушено проблему формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі у закладах вищої освіти в умовах трансформації змісту професійної підготовки, зростання вимог ринку праці та посилення ролі економічних знань у професійній діяльності фахівців торговельної сфери. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переходу від фрагментарного засвоєння економічних дисциплін до цілісної, системно організованої підготовки, зорієнтованої на практичне застосування економічних знань, аналітичного мислення та управлінських умінь у професійних ситуаціях.

У статті акцентовано увагу на недостатній розробленості моделей формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі, які б забезпечували узгодженість цілей, змісту, методів, форм і результатів навчання, а також враховували специфіку торговельної діяльності. Метою статті є теоретичне обґрунтування та проєктування моделі формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі у закладах вищої освіти.

У процесі проєктування моделі застосовано компетентнісний, системний, діяльнісний, особистісно орієнтований та інтегративний методологічні підходи, які забезпечують цілісність і практичну спрямованість професійної підготовки. Обґрунтовано структуру моделі, що охоплює цільовий, теоретико-методологічний, суб'єктний, змістово-процесуальний і діагностувально-результативний блоки. Визначено педагогічні умови ефективного формування економічної компетентності, зокрема розвиток мотивації до опанування економічних знань, насичення змісту фахової підготовки економічним складником, упровадження інтегрованих курсів економічного спрямування та використання інноваційних педагогічних технологій.

Узагальнені результати дослідження засвідчують, що запропонована модель забезпечує системну організацію процесу формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі, створює навчально-методичне підґрунтя для її практичного впровадження та сприяє підвищенню якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: економічна компетентність, бакалаври з торгівлі, моделювання, професійна підготовка, компоненти, етапи, інтеграція економічних знань, інноваційні педагогічні технології.

KOSTEL Volodymyr –
Postgraduate Student of the Department
of Technological and Vocational Education
of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8966-1022>
e-mail: vkosmos312@ukr.net

MODEL FOR THE FORMATION OF ECONOMIC COMPETENCE OF BACHELORS IN TRADE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article addresses the problem of forming the economic competence of bachelors in trade in higher education institutions under conditions of transformation of the content of professional training, increasing labour market requirements, and the growing role of economic knowledge in the professional activity of specialists in the trade sector. The relevance of the study is determined by the need to move from fragmented acquisition of economic disciplines to a holistic, systematically organised training process focused on the practical application of economic knowledge, analytical thinking, and managerial skills in professional situations.

The article emphasises the insufficient development of models for forming the economic competence of bachelors in trade that would ensure coherence between educational goals, content, methods, forms, and learning outcomes, as well as take into account the specific nature of trade activities. The purpose of the article is to theoretically substantiate and design a model for the formation of economic competence of bachelors in trade in higher education institutions.

In the process of model design, competency-based, systemic, activity-based, learner-centred, and integrative methodological approaches were applied, ensuring the integrity and practical orientation of professional training. The structure of the model is substantiated and includes target, theoretical-methodological, subject-based, content-processual, and diagnostic-resultative blocks. Pedagogical conditions for effective formation of economic competence are identified, including the development of motivation to master modern economic knowledge, enrichment of professional training content with an economic component, implementation of integrated economics-oriented courses, and the use of innovative pedagogical technologies.

The generalised results of the study demonstrate that the proposed model ensures a systematic organisation of the process of forming the economic competence of bachelors in trade, creates a solid instructional and methodological foundation for its practical implementation, and contributes to improving the quality of professional training of future specialists.

Key words: economic competence, bachelors in trade, modelling, professional training, components, stages, integration of economic knowledge, innovative pedagogical technologies.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Функціонування сфери торгівлі відбувається в умовах швидких змін економічного середовища, зростання ролі аналітичних даних, цифрових інструментів і складних ринкових взаємозв'язків. За таких обставин професійна діяльність фахівців торговельного профілю вимагає не лише знання окремих економічних категорій, а й сформованої здатності комплексно аналізувати економічні процеси, обґрунтовувати управлінські рішення та прогнозувати результати господарської діяльності. Відповідно, економічна компетентність набуває статусу ключового результату фахової підготовки бакалаврів з торгівлі у закладах вищої освіти.

Практика реалізації освітньо-професійних програм засвідчує, що економічна підготовка здобувачів

вищої освіти здебільшого зосереджується на вивченні окремих дисциплін економічного спрямування, тоді як інтеграція економічного змісту у фахові компоненти, міждисциплінарні зв'язки та практикоорієнтована спрямованість навчання залишаються недостатньо систематизованими. За таких умов формування економічної компетентності має фрагментарний характер і не завжди відповідає реальним вимогам професійної діяльності у сфері торгівлі.

У науково-педагогічних дослідженнях накопичено значний теоретичний матеріал щодо компетентнісного підходу та економічної підготовки фахівців, однак проблема моделювання процесу формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі з урахуванням специфіки їх майбутньої професійної діяльності потребує подальшого опрацювання. Особ-

ливої уваги потребує визначення структурних компонентів моделі, їх взаємозв'язків, педагогічних умов і етапів реалізації, спрямованих на досягнення цілісного результату підготовки. З огляду на зазначене, розроблення та наукове обґрунтування моделі формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі у закладах вищої освіти постає як актуальне завдання педагогічної науки й освітньої практики, вирішення якого сприятиме підвищенню якості фахової підготовки та відповідності результатів навчання потребам сучасної торговельної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування економічної компетентності здобувачів вищої освіти широко представлена в працях українських і зарубіжних науковців у галузі педагогіки, професійної освіти та економічної підготовки фахівців. Питання економічної підготовки та формування економічної компетентності студентів закладів вищої освіти висвітлено в роботах О. Богоніс, С. Вітер, Т. Кондратенко, М. Морозова, Л. Сікорак, К. Тушко, О. Шпак та ін., де наголошується на необхідності поєднання фундаментальних економічних знань із практикоорієнтованим навчанням та міждисциплінарною інтеграцією. У цих дослідженнях економічна компетентність визначається як важливий складник професійної готовності фахівця до діяльності в умовах ринкової економіки. Зарубіжні дослідники (M. Mulder, J. Raven, F. Weinert, J. Biggs, M. Kelo, R. Iucu) акцентують увагу на компетентнісному та студентоцентрованому підходах у професійній підготовці, розглядаючи економічну компетентність як складову загальної професійної компетентності фахівця. У їхніх працях обґрунтовується доцільність використання інтегрованих курсів, практикоорієнтованого навчання та моделей, що забезпечують поетапне формування компетентностей відповідно до вимог ринку праці.

Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що більшість досліджень орієнтовані на підготовку фахівців економічного або управлінського профілю, тоді як специфіка формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі, з урахуванням особливостей торговельної діяльності, міждисциплінарного характеру підготовки та необхідності моделювання цього процесу, залишається недостатньо розробленою. Таким чином, попри наявність ґрунтовних наукових напрацювань, проблема розроблення цілісної моделі формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі у закладах вищої освіти потребує подальшого наукового осмислення та практичного розв'язання, що й зумовлює спрямованість даного дослідження.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та проєктуванні моделі формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі у закладах вищої освіти, а також у визначенні її структурних компонентів, педагогічних умов і логіки поетапної реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі передбачає не фрагментарний, а цілісний підхід до організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, що потребує його наукового осмислення та системного проєктування. Усвідомлення структури цього процесу, внутрішньої логіки його розгортання й характеру взаємодії між основними складниками актуалізує необхідність розроблення

моделі, здатної відобразити змістові, методичні та організаційні засади підготовки майбутніх фахівців. Така модель виконує функцію впорядкування освітніх впливів і слугує орієнтиром для досягнення запланованих результатів навчання, зокрема сформованості здатності застосовувати економічні знання у професійній діяльності у сфері торгівлі.

У педагогічних дослідженнях моделювання розглядається як цілеспрямований і багаторівневий спосіб наукового пізнання, що дає змогу відтворити суттєві характеристики складних освітніх явищ у узагальненій і концептуально впорядкованій формі. Наукова література трактує моделювання як метод опосередкованого дослідження, за якого вивчення об'єкта здійснюється через створення його аналога – моделі, що відображає ключові властивості та зв'язки досліджуваного процесу [2, с. 45; 3, с. 7].

С. Гончаренко визначає модель як спеціально сконструйовану систему, що репрезентує об'єкт дослідження в певному аспекті та використовується для отримання нових знань про нього [2, с. 47]. Подібної наукової позиції дотримується О. Дубасенюк, яка підкреслює, що у педагогіці модель виконує не лише описову, а й прогностичну та проєктувальну функції, створюючи можливості для конструювання освітніх процесів [3, с. 10]. П. Лузан, І. Сопівник і С. Виговська уточнюють, що моделювання є непрямим методом наукового дослідження, застосування якого доцільне у випадках, коли безпосереднє вивчення об'єкта є ускладненим або недоцільним; при цьому пізнання здійснюється шляхом заміщення реального об'єкта спеціально створеною моделлю [8, с. 194].

Водночас Є. Лодатко акцентує увагу на узагальнюваному потенціалі педагогічного моделювання, розглядаючи його як інструмент систематизації знань про складні педагогічні системи. Учений зазначає, що предметом педагогічного моделювання можуть виступати як організаційні структури освітніх систем, так і окремі характеристики або компоненти освітнього процесу [6, с. 17–18].

У сучасних наукових працях моделювання розглядається як необхідний етап проєктування професійної підготовки майбутніх фахівців. Зокрема, П. Лузан наголошує, що побудова моделі дає змогу впорядкувати структурні компоненти освітнього процесу та забезпечити їх логічну узгодженість [7, с. 56]. Аналогічні висновки містяться у працях інших дослідників, які підкреслюють, що педагогічне моделювання сприяє підвищенню ефективності формування професійних компетентностей завдяки чіткому визначенню цілей, змісту, методів і результатів навчання [9, с. 25].

Поняття моделі (англ. model, нім. Modell, фр. modèle, лат. modulus – міра, зразок, аналог) доцільно інтерпретувати як узагальнене та спрощене відтворення реального об'єкта, процесу або явища, яке виконує функцію його умовного заміщення, зберігаючи при цьому найсуттєвіші характеристики. Модель може існувати як у матеріалізованій, так і в уявній формі та, репрезентуючи об'єкт дослідження, забезпечує можливість його опосередкованого вивчення. Аналіз моделі дозволяє отримати нову інформацію про оригінал і поглибити знання щодо його властивостей і зв'язків [1; 6; 8].

Результативність моделі визначається дотриманням низки вимог, серед яких провідне значення мають

адекватність (відповідність сутнісним характеристикам досліджуваного явища), системність і цілісність (узгодженість та взаємозв'язок усіх компонентів), ієрархічність побудови, гнучкість і відкритість до змін, а також орієнтація на практичне застосування [3, с. 11]. Важливим критерієм також виступає валідність, що передбачає наукову обґрунтованість моделі та можливість перевірки її ефективності в реальних умовах освітнього процесу [4, с. 90].

Таким чином, моделювання в педагогіці слід розглядати не лише як метод наукового дослідження, а й як інструмент проєктування освітніх систем, що забезпечує їх структурну впорядкованість, логічну цілісність і результативність. Зазначене створює методологічні передумови для розроблення моделі формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі, яка має інтегрувати теоретичні засади педагогічної науки та враховувати сучасні тенденції розвитку професійної освіти [9].

Проєктування моделі ґрунтується на поетапній логіці, що охоплює формулювання мети дослідження, аналіз об'єкта та визначення його суттєвих характеристик, конструювання моделі, її апробацію, а

також осмислення отриманих результатів із подальшим перенесенням у реальний освітній процес [6, с. 19]. Така послідовність забезпечує можливість не лише концептуального опису педагогічного явища, а й прогнозування напрямів його розвитку та вдосконалення практики професійної підготовки.

Узагальнення наукових підходів до педагогічного моделювання (С. Гончаренко, О. Дубасенюк, Лузан, І. Сопівник, С. Виговська, С. Лодатко), а також аналіз структурних компонентів моделей формування економічної компетентності майбутніх фахівців (О. Богоніс, С. Вігер, Т. Кондратенко, М. Морозова, Л. Сікорак та ін.) дали підстави виокремити у структурі розробленої моделі взаємопов'язані блоки, а саме: цільовий, теоретико-методологічний, суб'єктний, змістово-процесуальний і результативний (рис. 1). Логіка побудови моделі формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі ґрунтується на послідовному русі від зовнішніх чинників впливу до прогнозованого результату.

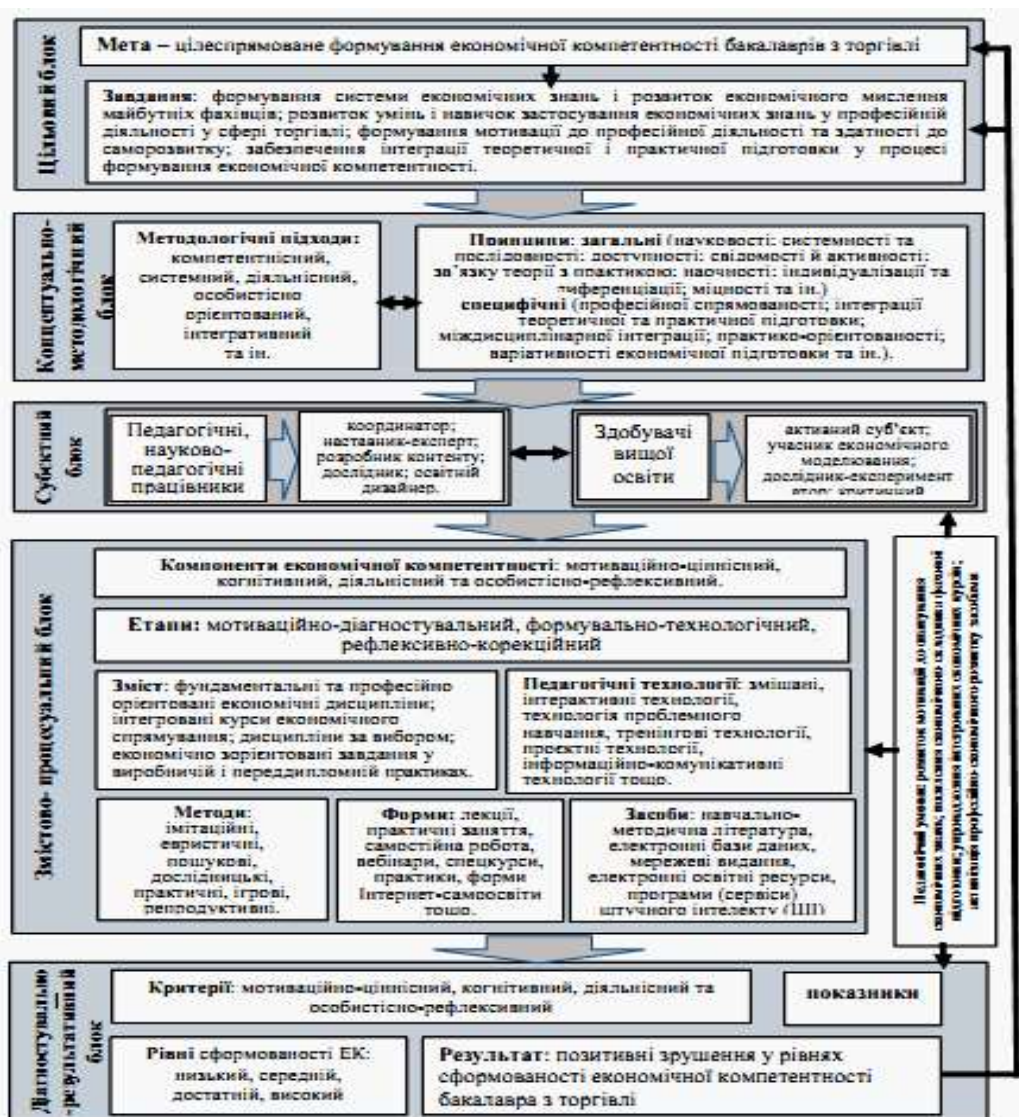

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування економічної компетентності бакалавра з торгівлі (розроблено автором)

На початковому етапі проєктування враховуються провідні джерела вимог до підготовки майбутніх фахівців, зокрема соціальне замовлення держави й суспільства щодо формування конкурентоспроможних кадрів економічного профілю, а також актуальні потреби ринку праці та роботодавців у сфері торгівлі. Сукупність зазначених чинників зумовлює цільову спрямованість моделі, яка полягає у формуванні економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі.

Цільовий блок моделі окреслює мету та завдання процесу формування економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі. Основною метою визначено формування у здобувачів вищої освіти здатності результативно використовувати економічні знання, аналітичне мислення й управлінські вміння у професійній діяльності. Поділяємо позицію Т. Кондратенко, згідно з якою мета інтегрує всі ключові складники моделі, визначає спрямованість її побудови, впливає на зміст освітньої діяльності та реалізується через відповідні засоби, форми й методи навчання у закладах вищої освіти [5, с. 127].

Реалізація моделі формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі передбачає: засвоєння системи економічних знань, необхідних для професійної діяльності у сфері торгівлі; розвиток умінь аналізувати економічні процеси та ухвалювати обґрунтовані рішення у типових і проблемних професійних ситуаціях; формування практичних навичок застосування економічних знань у процесі розрахунків, планування та оцінювання результатів діяльності; розвиток економічного мислення, підприємливості й раціональної поведінки в умовах ринку; посилення мотивації до професійної діяльності та саморозвитку; забезпечення інтеграції теоретичної і практичної підготовки; формування здатності до самостійного навчання та постійного підвищення рівня економічної компетентності.

Теоретико-методологічний блок моделі охоплює сукупність наукових підходів і принципів, що визначають концептуальні засади її побудови. Провідними у цьому контексті є *компетентнісний, системний, діяльнісний, особистісно орієнтований та інтегративний* підходи, реалізація яких забезпечує цілісність, логічну впорядкованість і практичну спрямованість професійної підготовки бакалаврів з торгівлі [3].

У межах дослідження компетентнісний підхід забезпечує спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів навчання, що виявляються у готовності майбутніх бакалаврів з торгівлі застосовувати економічні знання, уміння та досвід у професійній діяльності. Залучення системного підходу дає змогу розглядати формування економічної компетентності як цілісну педагогічну систему, у якій узгоджено функціонують мета, зміст, методи, форми, засоби та результати фахової підготовки. Опора на діяльнісний підхід орієнтує освітній процес на активну навчально-пізнавальну діяльність здобувачів освіти, що реалізується через розв'язання практичних економічних і професійно орієнтованих завдань. Використання особистісно орієнтованого підходу створює умови для урахування індивідуальних освітніх потреб, мотивації та професійних інтересів студентів, а також сприяє їх саморозвитку й самореалізації у процесі економічної підготовки. Реалі-

зація інтегративного підходу забезпечує поєднання економічних знань із фаховими дисциплінами торговельного спрямування, посилення міждисциплінарних зв'язків і формування системного економічного мислення майбутніх бакалаврів з торгівлі.

Сукупність визначених методологічних підходів зумовлює систему принципів, дотримання яких забезпечує цілісність і результативність формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі. На основі аналізу наукових джерел [1; 2; 3; 6; 7; 8] до загальнодидактичних принципів віднесено науковість, системність і послідовність, доступність, свідомість і активність, зв'язок теорії з практикою, а також індивідуалізацію та диференціацію навчання.

Поряд із загальнодидактичними у процесі формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі реалізуються специфічні принципи, зумовлені особливостями професійної діяльності у сфері торгівлі. До них належать: професійна спрямованість, що передбачає орієнтацію навчання на типові торговельно-економічні ситуації; інтеграція теоретичної та практичної підготовки, яка забезпечує прикладний характер економічних знань; міждисциплінарна інтеграція, спрямована на поєднання економіки з менеджментом, маркетингом і фінансами; практикоорієнтованість, що реалізується через кейси, проєкти та ситуаційний аналіз; активна економічна діяльність здобувачів освіти, варіативність економічної підготовки та рефлексивність, які забезпечують усвідомлення результатів навчання й готовність до професійного саморозвитку.

Таким чином, узгоджене застосування загальнодидактичних і специфічних принципів утворює єдину систему, що забезпечує ефективність формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі.

Включення **суб'єктного блоку** до моделі формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі зумовлене необхідністю урахування активної ролі учасників освітнього процесу та реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії. У межах цього блоку визначаються ключові суб'єкти процесу – викладачі та здобувачі вищої освіти, а також характер їхньої професійно орієнтованої взаємодії. Модель фіксує організаційно-рольову взаємодію як провідну умову її реалізації: викладач виконує функції координатора, наставника-експерта, розробника економічно орієнтованого контенту та освітнього дизайнера, тоді як здобувач освіти виступає активним суб'єктом навчально-економічної діяльності, дослідником і критично мислячим користувачем цифрових технологій у процесі аналізу торговельно-економічних ситуацій. Урахування індивідуальних особливостей, рівня підготовленості та професійних інтересів здобувачів освіти забезпечує персоналізацію навчання й підвищує результативність формування економічної компетентності. Загалом суб'єктний блок відображає узгоджену взаємодію учасників освітнього процесу та сприяє цілісності й ефективності реалізації моделі.

Досягнення мети фахової підготовки майбутніх бакалаврів з торгівлі та належного рівня сформованості їх економічної компетентності забезпечується за умови реалізації комплексу педагогічних умов як структурного елемента моделі. До них віднесено послідовний розвиток мотивації студентів до опанування сучасних економічних знань, посилення економічного складника змісту фахової підготовки, оновлення освітньо-професійних програм шляхом

упровадження інтегрованих курсів економічного спрямування, а також активізацію професійно-економічного розвитку здобувачів освіти засобами інноваційних педагогічних технологій. Експериментально визначені та теоретично обґрунтовані педагогічні умови реалізуються через методiku, що інтегрує зміст, методи, форми, засоби й педагогічні технології навчання (**змістово-процесуальний блок**) та впроваджується відповідно до поетапної логіки педагогічної взаємодії, яка охоплює мотиваційно-діагностувальний, формувально-технологічний і рефлексивно-корекційний етапи.

Змістово-процесуальний блок моделі відображає структуру навчального матеріалу та організацію освітнього процесу, спрямованого на формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі. Його зміст охоплює систему фундаментальних і професійно орієнтованих економічних знань (мікро- та макроекономіка, економіка підприємства, маркетинг, фінанси), а також формування професійно значущих умінь і навичок, необхідних для здійснення торговельної діяльності. Важливою складовою цього блоку є інтеграція теоретичної та практичної підготовки, що забезпечує прикладний характер економічних знань [5, с. 139].

Зміст фахової підготовки вибудовується на основі поєднання фундаментальних, професійно орієнтованих та інтегрованих економічних освітніх компонентів і реалізується через дисципліни обов'язкової та варіативної частин навчального плану, а також різні види практик. Поглиблення економічної компетентності забезпечується вивченням дисциплін аналітико-управлінського та підприємницько-торгівельного спрямування, орієнтованих на аналіз економічних процесів і прийняття обґрунтованих управлінських рішень у сфері торгівлі.

Процесуальна складова блоку визначає сукупність педагогічних технологій, методів, форм і засобів навчання. Для реалізації моделі доцільним є використання інтерактивних, проблемних, проєктних, тренінгових та інформаційно-комунікаційних технологій, а також комплексу репродуктивних, евристичних, дослідницьких, практичних і імітаційних методів навчання. Форми організації освітнього процесу охоплюють аудиторну, позааудиторну й практичну підготовку й реалізуються через лекції (пояснювально-ілюстративні, проблемні, лекції прес-конференції), практичні заняття, самостійну роботу здобувачів освіти, вебінари, спеціальні курси, різні види практик, а також форми інтернет-самоосвіти [4, с. 92]. Засоби навчання поєднують традиційні та цифрові ресурси, зокрема електронні освітні платформи та інтелектуальні цифрові інструменти.

Діагностувально-результативний блок моделі спрямований на оцінювання ефективності впровадження методик формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі, визначення рівня її сформованості у здобувачів вищої освіти та, за потреби, корекцію теоретичних, методологічних і методичних складників освітнього процесу. Зазначений блок репрезентує очікувані результати реалізації моделі та передбачає систему критеріїв, показників і рівнів сформованості економічної компетентності. Оцінювання здійснюється за мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльним і особистісно-рефлексивним критеріями, що дає змогу

виокремити високий, достатній, середній і низький рівні її сформованості.

Взаємодія структурних блоків моделі забезпечує її цілісність, функціональність і спрямованість на досягнення прогнозованого результату. Така побудова дає змогу системно організувати процес формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі, а також створює умови для практичного впровадження моделі й її подальшого вдосконалення відповідно до вимог професійної діяльності [6; 8; 9]. Розроблена модель відображає ключові аспекти організації освітнього процесу та, у поєднанні з визначеними педагогічними умовами, забезпечує навчально-методичне підґрунтя для цілеспрямованого формування економічної компетентності майбутніх фахівців.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. У статті теоретично обґрунтовано та спроектовано модель формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі у закладах вищої освіти, яка ґрунтується на інтеграції цільового, теоретико-методологічного, суб'єктного, змістово-процесуального та результативно-діагностувального блоків. Визначено, що цілісність і результативність процесу формування економічної компетентності забезпечуються узгодженим застосуванням компетентнісного, системного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та інтегративного підходів, а також реалізацією загальнодидактичних і специфічних принципів професійної підготовки. Доведено, що запропонована модель створює навчально-методичне підґрунтя для цілеспрямованого формування економічної компетентності й відповідає сучасним вимогам професійної діяльності у сфері торгівлі.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з експериментальною перевіркою ефективності запропонованої моделі в умовах різних закладів вищої освіти, уточненням критеріїв і показників сформованості економічної компетентності, а також дослідженням можливостей використання цифрових та інтелектуальних технологій у процесі економічної підготовки бакалаврів з торгівлі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вітвицька С. С. Моделювання як метод системного дослідження та проєктування освітнього простору у вищому навчальному закладі. *Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів*. Монографія /За ред. С. С. Вітвицької. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2019. 304 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця. ТОВ фірма «Планер» 2010. 308 с.
3. Дубасенюк О., Вознюк О., Умінська О. Моделювання процесу формування і розвитку педагогічної майстерності вчителя. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Педагогічні науки. 2024. Вип. 1 (116). С. 6–19. DOI: 10.35433/pedagogy.1(116).2024.1
4. Ішутіна О., Шаповалова С. Педагогічне моделювання як засіб формування методичної компетентності майбутнього вчителя. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2018. № 7. С. 87–96. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.7.2018.140601>
5. Кондратенко Т. В. Формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Глухів, 2019. 342 с.
6. Лодатко Є. О. Педагогічне моделювання: Монографія. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2022. 206 с.

7. Лузан П. Г. Наукові основи організації педагогічного процесу в аграрному вищому навчальному закладі: монографія. Київ: Міленіум, 2015. 330 с.
 8. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Методологія та організації науково-педагогічних досліджень: Підручник. Київ: ЦП «Компринт», 2016. 491 с.
 9. Мартиненко С. Педагогічне моделювання освітнього середовища університету в умовах євроінтеграції. *Освітній простір України*. 2018. № 14. С. 22–30. DOI: 10.15330/esu.14.22-3022.

REFERENCES

1. Vitvytska, S. S. (2019). Modelyuvannya yak metod systemnoho doslidzhennya ta proektuvannya osvitnoho prostoru u vyshchomu navchal'nomu zakladi [Modeling as a method of system research and design of the educational space in a higher education institution]. In S. S. Vitvytska (Ed.), *Modelyuvannya profesiynoyi pidhotovky fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsiynykh protsesiv*. Zhytomyr: Vydavnytstvo O. O. Yevenok. 304 s. [in Ukrainian]
 2. Honcharenko, S. U. (2010). Pedahohichni doslidzhennya. Metodolohichni porady molodym naukovtsyam [Pedagogical research. Methodological advice for young scholars]. Kyiv-Vinnitsia: TOV firma «Planer». 308 s. [in Ukrainian]
 3. Dubaseniuk, O., Vozniuk, O., & Uminska, O. (2024). Modelyuvannya protsesu formuvannya i rozvytku pedahohichnoyi maysternosti vchytelya [Modeling the process of formation and development of teachers' pedagogical mastery]. *Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Pedahohichni nauky*. 1(116). S. 6–19. DOI: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.1\(116\).2024.1](https://doi.org/10.35433/pedagogy.1(116).2024.1) [in Ukrainian]
 4. Ishutina, O., & Shapovalova, Ye. (2018). Pedahohichne modelyuvannya yak zasib formuvannya metodychnoyi kompetentnosti maybutn'oho vchytelya [Pedagogical modeling as a means of forming methodological competence of future teachers]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty*. №7. S. 87–96. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.7.2018.140601> [in Ukrainian]
 5. Kondratenko, T. V. (2019). Formuvannya ekonomichnoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv tekhnolohiy u protsesi fakhovoyi pidhotovky [Formation of economic competence of future technology teachers in the process of professional training] (PhD dissertation). Hlukhiv. 342 s. [in Ukrainian]

6. Lodatko, Ye. O. (2022). Pedahohichne modelyuvannya [Pedagogical modeling]. Ternopil: Navchal'na knyha – Bohdan. 206 s. [in Ukrainian]
 7. Luzan, P. H. (2015). Naukovi osnovy orhanizatsiyi pedahohichnoho protsesu v ahraromu vyshchomu navchal'nomu zakladi [Scientific foundations of organizing the pedagogical process in an agricultural higher education institution]. Kyiv: Milenium. 330 s. [in Ukrainian]
 8. Luzan, P. H., Sopivnyk, I. V., & Vyhovska, S. V. (2016). Metodolohiya ta orhanizatsiya naukovo-pedahohichnykh doslidzhen' [Methodology and organization of scientific and pedagogical research]. Kyiv: TsP «Komprynt». 491 s. [in Ukrainian]
 9. Martynenko, S. (2018). Pedahohichne modelyuvannya osvitn'oho seredovyscha universytetu v umovakh yevrointehratsiyi [Pedagogical modeling of the university educational environment in the context of European integration]. *Osvitniy prostir Ukrainy*. №14. S. 22–30. <https://doi.org/10.15330/esu.14.22-30> [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОСТЕЛЬ Володимир – аспірант кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Наукові інтереси: формування економічної компетентності бакалаврів з торгівлі у закладах вищої освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOSTEL Volodymyr – Postgraduate Student of the Department of Technological and Vocational Education of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University.

Scientific interests: for the formation of economic competence of bachelors in trade in higher education institutions.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2026 р.

Стаття прийнята до друку 29.03.2026 р.

УДК 378.147:78+793.3

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-595-599

ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)

СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету
 ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1379-8302>
 e-mail: starart05@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНІХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ТА ХОРЕОГРАФІЇ

У статті здійснено аналіз наукових праць з проблеми дослідження. Зазначено, що гуманістична парадигма сучасної освіти висуває нові вимоги до розвитку духовно-творчої особистості, акцентує увагу на формуванні емоційно-почуттєвої культури сприйняття, пізнання-мислення, співпереживання, ціннісно-оцінного ставлення до мистецтва, навколишньої дійсності, самого себе.

Художні орієнтації визначено як стійку систему світоглядних установок особистості, що визначають вибіркове ставлення до мистецьких творів, художньо-естетичних явищ, базуються на потребі у художній красі й гармонії, здатності до самовираження і самореалізації через сприйняття, інтерпретацію, творчість.

Підкреслено, що нагальною є проблема формування художніх орієнтацій майбутніх фахівців музичного мистецтва та хореографії, котра передбачає сформованість духовної потреби здобувачів вищої освіти до сприйняття- інтерпретації художніх образів, їх духовно-практичного осягнення й пізнання, володіння вміннями художньо-діалогового спілкування, способами набуття інтеграційно-інтерпретаційного досвіду.

Розкриття психологічних особливостей творчого процесу дало змогу визначити ефективний метод формування художніх орієнтацій здобувачів вищої освіти – інтегрований метод художньо-творчого проєкту, що передбачає набуття інтеграційно-інтерпретаційного досвіду, залучення майбутніх фахівців до практично-творчої діяльності.

Узагальнено, що створення власного твору, музично-виконавської, хореографічної композиції, констатує сформованість художніх орієнтацій, адекватного художнього сприйняття, здатність до глибокого проникнення у створюваний образ, емпатії,